

07.09.2023

Група № 2М-1

Урок № 1-2

Тема уроку: «Мова. Поняття літературної мови. Мовна норма. Сильові різновиди української літературної мови. Офіційно-діловий стиль»

Мета уроку: поглиблення знань про мову, поняття літературної мови, знань про мовну норму та її види, характеристика стильових різновидів української літературної мови; удосконалювати уміння вчитися, розвивати увагу, аналітико-синтетичні навички, пам'ять; збільшувати словниковий запас учнів; виховувати ціннісне ставлення до мови.

Матеріали до уроку:

1. *Опрацюйте* матеріал ст.8-17 у підручнику Шевчук С.В. Ділове мовлення.
2. *Законспекуйте* в робочому зошиті наступне:

Мова — це «характерний для людського суспільства специфічний вид знакової діяльності, який полягає у застосуванні історично усталених у певній етнічній спільноті артикуляційно-звукових актів для позначення явищ об'єктивної дійсності з метою обміну між членами спільноти інформацією».

Українська мова — єдина національна мова українського народу. Нею послуговуються також українці, які проживають за межами України: у країнах далекого та близького зарубіжжя. Українська мова входить до найпоширеніших мов світу, нею розмовляє близько 45 мільйонів людей. Вона належить до східної групи слов'янських мов, що входять до індоєвропейської мовної сім'ї. Відповідно до статті 10 Конституції України, прийнятої Верховною Радою 28 червня 1996 року, українська мова є державною мовою в Україні, «держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Державна мова — це «закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики».

Українська **національна мова** існує:

- а) у вищій формі загальнонародної мови — сучасній українській **літературній мові**;
- б) у нижчих формах загальнонародної мови — її територіальних діалектах.

Поняття літературної мови

Літературна мова — це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей. Вона характеризується **унормованістю**, уніфікованістю, стандартністю, високою граматичною організацією, розвиненою системою стилів.

Літературна мова реалізується в **усній** і **писемній** формах. Обидві форми однаково поширені в сучасному мовленні, їм властиві основні загальномовні норми, проте кожна з них має й свої особливості, що пояснюється специфікою функціонування літературної мови в кожній із форм. **Писемна форма** літературної мови функціонує у сфері державної, політичної, господарської, наукової і культурної діяльності. **Усна форма** літературної мови обслуговує безпосереднє спілкування людей, побутові й виробничі потреби суспільства.

Мовна норма

Мовна норма — це сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, які закріплюються у процесі суспільної комунікації.

Розрізняють різні **типи норм**: *орфоенічні* (вимова звуків і звукосполучень), *графічні* (передавання звуків на письмі), *орфографічні* (написання слів), *лексичні* (слововживання), *морфологічні* (правильне вживання морфем), *синтаксичні* (усталені зразки побудови словосполучень, речень), *стилістичні* (відбір мовних елементів відповідно до умов спілкування), *пунктуаційні* (вживання розділових знаків).

Стильові різновиди української літературної мови

Слово «**стиль**» багатозначне. Походить воно від латинського слова зШиз — «паличка для письма», тобто письмове знаряддя, яке використовувалося в часи античного Риму й середньовіччя. У літературі й взагалі у мистецтві стиль означає певну єдність художніх образів і форм їх вираження. Стиль означає також спосіб, прийом, метод певної діяльності.

Мовний стиль — це сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і метою висловлювання. В українській літературній мові звичайно виділяють **сім функціональних стилів**: *науковий, офіційно-діловий, публіцистичний, стиль побутового мовлення, художній, епістолярний, конфесійний*. Кожний зі стилів має свої характерні ознаки й реалізується у властивих йому жанрах.

Жанри — це різновиди текстів певного стилю, що різняться насамперед метою мовлення, сферою спілкування та іншими ознаками.

Стилі й жанри мовлення

Назва стилю	Види творів, у яких стиль реалізується	Основні ознаки стилів і жанрів мовлення			
		Мета мовлення	Сфера спілкування	Форма реалізації стилю	Мовні особливості стилю
Розмовний	—	Обмін інформацією, думками, враженнями, прохання чи подання допомоги, виховний вплив	Побутові стосунки з родичами, друзями, знайомими	Діалог	Широко застосовуються побутова лексика, фразеологізми, емоційно забарвлені й просторічні слова, звертання, вставні слова, неповні речення тощо
Науковий	Дисертація, монографія, стаття, підручник, лекція, відгук, анотація	Повідомлення про результати наукових досліджень	Наука, техніка, освіта	Монолог	Характерні мовні засоби: терміни, спеціальна фразеологія, складні синтаксичні конструкції; повні речення; логічність, точність, обґрунтованість викладу
Офіційно-діловий	Закон, кодекс, статут, наказ, указ, оголошення, доручення, розписка, протокол, акт, інструкція, лист тощо	Регулювання офіційно-ділових стосунків	Офіційно-ділові стосунки	Монолог (діалог)	Переважають стилістично нейтральні мовні засоби: стандартна канцелярська лексика, складні речення, немає офіційно забарвлених слів; виклад гранично точний
Публіцистичний	Виступ, нарис, публіцистична стаття, памфлет, фейлетон, дискусія	Обговорення, відстоювання та пропаганда важливих суспільно-політичних ідей, сприяння суспільному розвитку	Громадсько-політичне життя	Монолог (діалог)	Використовуються суспільно-політична лексика, емоційно забарвлені слова, риторичні запитання, вигуки, повтори; тон мовлення пристрасний, оцінний
Художній	Трагедія, комедія, драма, водевіль, роман, повість, поема, вірш, байка	Різнобічний вплив на думки й почуття людей за допомогою художніх засобів	Мистецтво слова	Монолог	Застосовуються всі мовні засоби, особливо широко-слова в переносному значенні
Епістолярний	Приватне листування	Обмін інформацією, думками, враженнями	Побутові стосунки з родичами, друзями, знайомими	Монолог	Поєднання елементів художнього, публіцистичного та розмовного стилів
Конфесійний	Релігійні відправи, проповіді, молитви, Біблія та інші	Релігійні потреби як окремої людини, так і всього	Релігія та церква	Монолог	Суто церковна термінологія і слова символи; непрямий порядок слів у реченні та словосполученні; значна кількість метафор, алегорій, порівнянь; наявність

церковні книги, молитовники	суспільства			архаїзмів.
-----------------------------------	-------------	--	--	------------

3. Виконайте вправу на закріплення матеріалу (письмово в зошиті):

Вправа 1. Відредагуйте подані речення відповідно до

норм літературної мови. 1. Для капітального ремонту нам підійде любий матеріал. 2. Ми діяли згідно законів України. 3. У відповідності з рішеннями у жовтні учні профтехучилищ проходять практику. 4. Відношення між учнями і вчителями мають бути доброзичливими. 5. Я згодився на її пропозицію. 6. Його усунули з цієї посади. 7. Учні не зрозуміли смислу слова. 8. У цьому році я завершую школу. 9. Зустрінемося через пару днів.

4. Виконайте вправу на закріплення матеріалу (усно):

Вправа 2. Визначте, до яких функціональних стилів належать подані тексти. Назвіть основні ознаки цих стилів.

I. Термін лексикографія (від грец. Ієхікоп — словник, §гарпо — пишу) називає: а) розділ мовознавства, що визначає теоретичні принципи укладання словників; б) процес збирання слів певної мови, упорядкування їх, опис словникового матеріалу; в) сукупність словників певної мови і наукових праць з цієї галузі. Коротко зміст розділу «Лексикографія» визна чають кількома словами: це наука про словники. Словники розширюють світогляд людей. У них представлено знання, якими володіє людство у певну епоху, з різних галузей науки, техніки, мистецтва. їх заслужено називають супутниками цивілізації. Словники відіграють значну роль у нормалізації мови, поширенні мовних норм, у піднесенні мовної культури. Вони служать довідниками про те, як правильно вимовляти і писати слова, як тлумачити значення слів, як виникло це значення, якого походження слово (з посібника).

II. Десь зовсім близько від них невгамовно виводив свою пісню соловейко. Спершу, коли починав заливатися, здава лось, що у горлечку в нього билася маленька співуча на мистинка. Короткий свист — і ось вона вже вискакувала з дзьобика і стрімко влетіла над лісом, а за нею вискакували такі ж самі намистинки, і всі вони нанизувалися у довгий невидимий разок. Потім нитка на тому разку рвалася, і на мистинки падали в лунке озеро. Соловейкові жаль ставало їх, і він заходжувався ойкати, схлипувати. Швидко заспокоїв шись, розщедрювався і без жалю розсипав навкруги кош товності: камінці-самоцвіти, бурштинові намистинки, черво ні корали, срібні сережки, золоті колечка (за Б. Комаром).

III. У ХХІ столітті освіта постала перед необхідністю пе регляду ряду звичних упродовж десятиліть і століть харак теристик, усталених норм освітньої діяльності. Такий пе регляд належить реалізувати в процесі модернізації освіти відповідно до Національної доктрини розвитку освіти. Перше. Потребує змін сам зміст навчання. Слід більш чітко та однозначно визначити фундаментальні знання у різ- них сферах вивчення людини і світу. Друге. Потребує корекції направленість навчального про- цесу. Сучасний, а тим більш майбутній, динамізм зміни знань, інформації, технологій означає, що навчити в школі чи навіть у найкращому університеті людину на все життя неможливо. Виникає потреба вироблення в учня розуміння необхідності та уміння навчатися впродовж життя. Третє. В інформаційному суспільстві знання стають без- посередньою продуктивною силою. Відповідно це вимагає від суспільства в цілому, а також окремої людини, вміння застосовувати все нові й нові знання, набуті впродовж життя, у власній практичній

діяльності. Отже, учень у навчальному і виховному процесі повинен набути важливих компетенцій через застосування знань. Для цього необхідний перехід від кваліфікації до компетенції, яка дозволяє знаходити рішення в будь-яких професійних та життєвих ситуаціях (*В. Кремень*).

IV.

Генеральному директорові

Луцького автомобільного заводу

Кудієнку В. І

випускника Київського професійно-технічного училища № 5

Борщука С.П.

Заява

Прошу призначити мене на посаду слюсаря-електромонтажника вашого заводу.

18.04.2003

Власноручний підпис

V. Наступного дня всією родиною виїжджаємо до Канева. їдемо на могилу Тараса Григоровича Шевченка. Для кожного українця постать Кобзаря знакова — вона найбільша наша духовна святиня.

— А чому всі українці так задушевно шанують Шевченка? — розпитувала я у батьків.

— Тарас Шевченко писав про нас, наше життя, — пояснювала мама. — Він страждав за нас, за Україну, боронив простих людей. За це його вислали далеко в Азію.

— Тарас Шевченко — це ми, — додав тато. І треба було бачити їхні обличчя, щоб відчутти, яку глибоку шану й повагу вони відчують до Кобзаря (М.Ковальська)

УВАГА! Запитання, які виникають у процесі опрацювання матеріалу прошу надсилати на електронну пошту annatumanovska@gmail.com

Фото конспекту та виконані завдання уроку надіслати на електронну пошту до **08.09 2023** на електронну пошту annatumanovska@gmail.com, у темі листа зазначити номер групи та прізвище, ім'я.